

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ОСВІТНІХ ІНСТИТУТІВ
НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СВІТОГЛЯДУ****THEORETICAL ASPECTS OF THE INFLUENCE OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS
ON THE FORMATION OF THE LEGAL OUTLOOK****Сазонов В.В., асистент кафедри права***Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»**(Івано-Франківськ, Україна)**<https://orcid.org/0009-0007-1173-3137>**volodimirsazonov@gmail.com*

Стаття присвячена теоретичним аспектам впливу освітніх інститутів на формування правового світогляду. Освітні інститути відіграють ключову роль у розвитку правової культури та свідомості громадян, забезпечуючи систематичне та безперервне навчання праву протягом усього життя людини. У статті розглядаються різні визначення правового світогляду, які підкреслюють його комплексний характер. Автор наголошує на важливості правової освіти як засобу формування правового світогляду, що є основою для розвитку демократичної правової держави та гармонійного суспільства. На основі аналізу теоретичних аспектів впливу освітніх інститутів зроблено кілька важливих висновків.

Ключові слова: правовий світогляд, освітні інститути, правова освіта, громадянське суспільство, держава, правосвідомість.

The article is devoted to the theoretical aspects of the influence of educational institutions on the formation of a legal worldview. Educational institutes play a key role in the development of legal culture and awareness of citizens, providing systematic and continuous training in law throughout a person's life. The article considers various definitions of the legal worldview, which emphasize its complex nature. The author emphasizes the importance of legal education as a means of forming a legal outlook, which is the basis for the development of a democratic legal state and a harmonious society. Based on the analysis of theoretical aspects of the influence of educational institutes, several important conclusions have been drawn.

Key words: legal outlook, educational institutes, legal education, civil society, state, legal awareness.

Вступ. Теоретичні аспекти впливу освітніх інститутів на формування правового світогляду становлять складну та важливу проблему в сучасному суспільстві. Освіта визначається як ключовий чинник у формуванні світогляду особистості та впливає на її уявлення про право, закон та справедливість. Адже, від якості освіти залежить не лише рівень знань, а й готовність і здатність громадян діяти відповідно до права та сприймати його як основу життя в суспільстві. Крім того, освітні інститути відіграють важливу роль у вихованні правової культури та поваги до прав людини. Учні засвоюють цінності справедливості, рівності перед законом, толерантності та взаємоповаги, що є важливими складовими правового світогляду.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі наукові дослідження були присвячені розкриттю сутності правового світогляду, а також впливу освіти на формування правосвідомості громадян. Однак дані дослідження, не зосереджували свою увагу саме на аспектах впливу освітніх інститутів на формування правового світогляду. Зокрема, праці таких вітчизняних дослідників ми аналізували у нашій роботі: О. Мінченко, С. Гусарев, Т. Бачинський, В. Бахрушин, Н. Оніщенко та інші.

Постановка завдання. Метою є дослідження теоретичних аспектів впливу освітніх інститутів на формування правового світогляду, а також визначення їхньої ролі у розвитку правової культури та свідомості громадян.

Результати дослідження. Правовий світогляд є ключовим елементом правової культури, який визначає ставлення індивідів і суспільства до права. Це комплекс поглядів, переконань і уявлень про право, його сутність, функції та значення в житті суспільства. Формування правового світогляду є важливим завданням як для освітніх інститутів, так і для державної політики в галузі правової освіти.

На думку П. Рабіновича і Т. Бачинського, правовий світогляд слід розуміти як «сприйняття навколишнього світу через призму тих явищ, які індивід вважає правовими, його роль у цьому світі та його взаємодію з цими явищами» [1, с. 9].

На нашу думку, дане визначення правового світогляду, вдало підкреслює комплексний характер цього явища.

Воно включає не лише знання про правові норми, але й особистісне ставлення до них та розуміння свого місця в правовій системі. Такий підхід дозволяє розглядати правовий світогляд як інтегральну частину світогляду людини, що впливає на її поведінку, рішення та взаємодію з іншими членами суспільства. Важливо також зазначити, що цей світогляд формується під впливом багатьох чинників, таких як сім'я, освіта, медіа та особистий досвід, що робить його унікальним для кожного індивіда.

Як зазначає, у своєму дослідженні О.В. Мінченко, не можна не відзначити, що вже давно С. Гусарев і О. Тихомиров підкреслювали роль типу наукового мислення, яке можна розглядати як складову частину методології юридичної науки. Окрім цього, до складу цієї методології входять загальні теоретичні принципи, методи і засоби пізнання, а також вчення про методологію правознавства. Така точка зору вітчизняних вчених стосовно переваги певного типу світогляду на певному етапі розвитку суспільства є досить обґрунтованою. Під цим типом світогляду розуміється комплекс уявлень про світ, місце людини в ньому, а також відповідні переконання, установки, ідеали, принципи та цінності, які впливають на пізнавальну і практичну діяльність людей і загалом на їхнє життя. Так, наприклад, у період Середньовіччя переважав теологічний світогляд, у Відродженні акцентувався антропоцентричний світогляд, а епоха Просвітництва відзначалася раціоналістичним підходом. У кінці Нового часу став актуальним світогляд лібералізації, а в Новому часі відбувалися плюралізм, інформатизація та інтеграція [2, с. 39; 3, с. 69].

Хочемо відзначити, що запропоноване інтерпретування С. Гусарева і О. Тихомирова є досить вичерпним і комплексним. Вони розглядають правовий світогляд як більш широке поняття, ніж просто знання про закони та правові норми. Це сприйняття світу, включаючи роль права в житті суспільства, погляд на взаємодію людини з правовими явищами та уявлення про значення правових принципів у формуванні цінностей та переконань.

Такий підхід дає можливість розглядати правовий світогляд як складову частину загального світогляду людини,

що визначає її поведінку та взаємодію з навколишнім світом. Підкреслення різних типів світогляду на різних етапах історії дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язок між культурними, соціальними та правовими процесами, що відбуваються в суспільстві. Таке розуміння може бути корисним для подальших досліджень у сфері права та гуманітарних наук.

Також, варто зазначити, що деякі дослідники вказують на те, що правовий світогляд може мати «праволюдний» характер, який спрямований на задоволення основних потреб, забезпечення рівних прав для всіх, виявлення толерантності та виконання правових обов'язків. Вони також відзначають необхідність закріплення природних прав у нормативних актах для тих, хто має такий правовий світогляд [4, с. 2-18].

Такий підхід до визначення правового світогляду, на нашу думку є найбільш слушним, адже відображає його гуманістичний характер, який спрямований на захист та задоволення основних потреб кожної людини. Підкреслення рівності прав та відображення толерантності вказує на важливість взаємоповаги та розуміння різноманітності в суспільстві. Закріплення природних прав у нормативних актах допомагає забезпечити їх захист і визнання, що відіграє ключову роль у підтримці правової справедливості та гармонії в суспільстві.

Освітні інститути, відповідно до матеріалів Вільної Енциклопедії, слід розуміти, як установи або організації, які займаються забезпеченням освітніх послуг та наданням навчальних програм, курсів або тренінгів з різних галузей знань. Це можуть бути загальноосвітні школи, вищі навчальні заклади, професійні училища, коледжі, університети, курси підвищення кваліфікації тощо. Освітні інститути грають ключову роль у формуванні та розвитку особистості, передачі знань, культури та цінностей, а також у підготовці кваліфікованих фахівців для суспільства [5].

Тому, звичайно, варто говорити, про значний вплив освітніх інститутів на правосвідомість суспільства. Адже, освіта впливає на формування світогляду, уявлень про права та обов'язки, розуміння законів і норм, а також на усвідомлення важливості дотримання правових норм у повсякденному житті. Освітні інститути надають можливість здобувати знання про право, навички аналізу законодавства, критичного мислення і розв'язання правових проблем. Вони сприяють формуванню свідомого ставлення до законів і правопорядку, вихованню правової культури та поваги до прав людини. Таким чином, освітні інститути відіграють важливу роль у вихованні громадян, які розуміють і поважають правові норми, що сприяє побудові сильного та правового суспільства.

Високий рівень освіти може сприяти формуванню більш глибокого розуміння правових норм, відповідальності перед законом, а також критичного мислення та аналізу щодо правових питань.

Освічена особа, яка має доступ до якісної освіти, зазвичай має краще розуміння своїх прав та обов'язків, а також може бути більш активною учасницею суспільного життя. Вона може бути більш самостійною у вирішенні правових питань, брати участь у правозахисних діяльностях та впливати на формування правової політики.

Однак важливо також враховувати, що вплив освіти на правосвідомість може бути різним в залежності від контексту культури, економічного стану суспільства та інших факторів. Деякі дослідження також вказують на те, що крім рівня освіти, важливими є також інші аспекти, такі як доступність правової інформації, культурні та історичні чинники, які можуть впливати на формування правового світогляду особи та громадянського суспільства загалом.

До прикладу, В. Бахрушин зазначає, що місії університетів у сучасному світі є комплексними і охоплюють такі головні цілі, як формування світогляду і виховання

молоді; професійну підготовку та перепідготовку фахівців; фундаментальні та прикладні наукові дослідження, збереження й структурування наявних знань, інноваційну діяльність у різних сферах; соціалізацію молоді та інших уразливих соціальних груп (пенсіонерів, інвалідів, безробітних тощо); проектування суспільного розвитку на глобальному, регіональному та місцевому рівнях, побудову відповідних прогнозів та сценаріїв; розробку і реалізацію глобальних, регіональних і місцевих програм в сфері просвітництва, культури, здоров'я людей, спорту тощо.

Співвідношення між цими складовими відповідно до його дослідження, у місіях різних університетів може варіюватися в дуже широкі межі, відбиваючи, насамперед, існуючі суспільні потреби. Тому й оцінювання університетів, на думку автора, має бути, принаймні, дворівневим. З одного боку, це оцінка відповідності суспільним потребам його декларованої місії, цілей та завдань. А з іншого – оцінювання відповідності результатів діяльності цим деклараціям [6].

Тобто, дане дослідження відображає складність місії університетів у сучасному світі та різноманітні аспекти їхньої діяльності. Університети виступають важливими центрами, що несуть відповідальність за навчання, науку, виховання, соціальну адаптацію та розвиток суспільства. Вони забезпечують не лише професійну підготовку, але й формують світогляд студентів, здійснюють наукові дослідження та сприяють розвитку інновацій. Однак, співвідношення між цими функціями може варіюватися залежно від специфіки кожного університету та суспільних потреб. Оцінювання діяльності університетів повинне враховувати не лише їхню декларовану місію, але й реальні результати та внесок у суспільний розвиток.

Н. Оніщенко відзначає, що насамперед слід говорити про правову освіту в суспільстві, яка є невід'ємною частиною загальної культури громадянина та умовою формування правосвідомості та правового світогляду. Життя у громадянському суспільстві формує правову свідомість (позитивну чи негативну) залежно від того, як відбувається цей процес: стихійно чи цілеспрямовано в рамках правової освіти. Правова освіта є запорукою того, що право стає регулятором життя індивіда, а не перешкодою на шляху вирішення його особистих завдань.

У сучасних умовах правова освіта може стати ключовим чинником розвитку особи, становлення громадянського суспільства і демократичної правової держави в Україні. Громадяни, які отримують належну правову освіту, зможуть жити в соціально-правовій згоді один з одним, з державою, владою, політичними партіями та громадськими рухами. Тому саме правова освіта є основою формування правового світогляду [7].

Важко заперечувати, що від якості правової освіти залежить адекватне сприйняття правової дійсності. Одним із цікавих напрямів у цьому контексті є лекторії, які проводять вчені, можливо, у форматі консультативних семінарів. Ці заходи повинні бути спрямовані не лише на науковців, але й на пересічних громадян країни. Важливу роль у формуванні правового світогляду, ставленні до права та визнанні його престижу відіграє правова гласність. Проведення міжнародних науково-практичних конференцій, методологічних семінарів, симпозіумів та конгресів науковців надасть поштовх до зарубіжних публікацій вітчизняних вчених та сприятиме поширенню правових знань [7].

На нашу думку, правова освіта справді є фундаментальною складовою формування правосвідомості та правового світогляду громадянського суспільства. Вона не лише забезпечує базові знання про права та обов'язки, але й сприяє вихованню поваги до закону та правопорядку. Життя у громадянському суспільстві неодмінно впливає на правову свідомість індивідів. Якщо цей вплив відбувається цілеспрямовано через якісну правову освіту, це формує позитивне ставлення до права та його ролі в суспільстві.

Правова освіта має бути всеосяжною і охоплювати всі верстви населення, не обмежуючись лише академічними колами. Важливо, щоб вона була доступною для всіх громадян, починаючи зі шкільного віку і закінчуючи програмами для дорослих, включаючи пенсіонерів та соціально вразливі групи. Університети та інші освітні заклади відіграють у цьому процесі важливу роль, забезпечуючи не лише професійну підготовку, але й загальну правову просвіту.

Лекторії та консультативні семінари, які проводяться вченими, можуть стати ефективними засобами підвищення рівня правової культури серед населення. Вони повинні бути доступні не лише для фахівців, але й для широкого загалу, щоб кожен громадянин мав можливість отримати необхідні правові знання.

Окремо варто підкреслити значення правової гласності та міжнародного обміну знаннями. Проведення міжнародних конференцій, семінарів та інших заходів сприяє не лише поширенню правових знань, але й підвищенню престижу правової науки. Це, своєю чергою, стимулює вітчизняних вчених до активної участі у світовому науковому дискурсі та сприяє розвитку правової думки в Україні.

Загалом, якісна правова освіта є запорукою формування правового світогляду та сприяє соціальній гармонії та ефективному функціонуванню правової держави. Вона допомагає громадянам усвідомити свої права та обов'язки, зрозуміти механізми їх захисту та активно брати участь у житті суспільства.

Висновки. Освітні інститути відіграють важливу роль у формуванні правового світогляду, що є фундаментальним для розвитку правової культури та свідомості громадян. Аналіз теоретичних аспектів впливу освітніх інститутів дозволяє зробити наступні висновки:

По-перше, правова освіта повинна бути систематичною та безперервною, охоплюючи всі етапи життя людини. Від шкільних років до дорослого життя, освіта має забезпечувати постійне оновлення знань та адаптацію

до змін у правовій системі. Це дозволить громадянам бути в курсі актуальних правових норм та вимог.

По-друге, освітні інститути мають активно брати участь у правовій просвіті. Вони повинні проводити відкриті лекції, семінари та інші заходи для широкого загалу, що сприяє підвищенню правової культури у всьому суспільстві. Це не тільки підвищує рівень знань студентів, але й залучає громадян до активного вивчення права.

По-третє, викладачі та науковці є ключовими фігурами у формуванні правосвідомості. Їхня участь у публічних заходах, консультаціях та наукових дослідженнях підвищує загальний рівень правової культури. Вони виступають носіями правових знань і мають безпосередній вплив на формування правових уявлень у студентів та громадян.

По-четверте, доступ до якісних інформаційно-правових ресурсів є критичним для ефективної правової освіти. Друковані матеріали та онлайн-ресурси мають бути доступними для всіх верств населення, що дозволяє громадянам отримувати необхідні знання про правову систему та свої права.

По-п'яте, міжнародні освітні програми та обміни сприяють підвищенню якості правової освіти. Вони інтегрують кращі світові практики та розширюють світогляд студентів і викладачів, що дозволяє їм застосовувати отримані знання у своїй країні.

По-шосте, практична діяльність, така як стажування, клінічна юридична практика та участь у громадських проєктах, допомагає закріпити теоретичні знання та розвинути практичні навички. Це необхідно для ефективного функціонування у правовій сфері та підвищення рівня правової свідомості громадянського суспільства.

Таким чином, освітні інститути мають комплексний вплив на формування правового світогляду. Вони є основою для розбудови правової держави та розвитку громадянського суспільства. Ефективна правова освіта сприяє підвищенню рівня правосвідомості громадян, що є критично важливим для стабільного та справедливого суспільного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рабінович П., Бачинський Т. Правовий світогляд (соціально-природна інтерпретація). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 5-17.
2. Мінченко О.В. Правовий світогляд як один із факторів побудови національної правової системи. *Порівняльно-аналітичне право*. № 3, 2018. С. 38-41.
3. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доп. / С.Д. Гусарев, О.Д. Тихомиров. К.: Знання, 2008. 495 с.
4. Бачинський Т. В. Формування основ правового світогляду та правової культури шкільної молоді (філософсько-правовий вимір) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Т. В. Бачинський. Л., 2013. 20 с.
5. Матеріал з Вільної енциклопедії. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%B4>.
6. Бахрушин В. Місія університетів у світі: історія та сучасність. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/167-misiya-universitetiv-u-sviti-istoriya-ta-suchasnist>.
7. Оніщенко Н. Правовий світогляд як явище соціальної дійсності. *Право України*. № 5, 2014. Електронний ресурс. Режим доступу: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2014/pravo_ukr_5_2014.pdf#page=15.